

ઘોરણા : 12 ગુજરાતી

પાઠ : 4

સત્યાગ્રહાશ્રમ

સ્વાધ્યાય

પ્રશ્ન 1. નીચેના પ્રશ્નોના એક-એક વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

(1) બાળપણથી જ વિનોબાનું મન કયાં બે સ્થળે જવા
તલસતું હતું?

➤ બાળપણથી જ વિનોબાનું મન બંગાળ અને હિમાલય આ
બે સ્થળે જવા તલસતું હતું.

(2) વિનોબાના બીજા પત્રનો ગાંધીજીએ શો પ્રત્યુત્તર આપ્યો?

➤ ‘સમાધાન વાતોથી નહિ, જીવનથી થશે તમારે અહીં
આશ્રમમાં આવી થોડા દિવસ રહો.

(3) ગાંધીજીના પ્રત્યુત્તરની કઈ વાત વિનોબાને સ્પશી ગઈ?

➤ ગાંધીજીના પ્રત્યુત્તરમાં ‘સમાધાન વાર્તાથી નહિ,
જીવનથી થશે એ વાત વિનોબાને સ્પશી ગઈ.

પ્રશ્ન 2. નીચેના પ્રશ્નોના બે – ત્રણ વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

(1) કાશીમાં ગાંધીજીએ કયા વિષય પર ઐતિહાસિક ભાષણ કર્યું?

➤ કાશીમાં ગાંધીજીએ અહિંસા વિષય પર ઐતિહાસિક ભાષણ કર્યું. એ ભાષણમાં મુખ્ય વાત એ હતી કે નિર્ભયતા વગર અહિંસા ચાલી જ ન શકે. પરમ સેવ્ય અહિંસા છ અને એ નિર્ભયતા વગર આવી ન શકે.

(2) શાક સમારતાં-સમારતાં ગાંધીજીએ વિનોબાને શું કહ્યું?

➤ શાક સમારતાં-સમારતાં ગાંધીજીએ વિનોબાને કહ્યું, “તને જો અહીંની રહેણીકરણી ગમતી હોય અને તારું જીવન તું સેવાકાર્યમાં લગાવવા માંગતો હો તો અહીં રહે. મને એથી ખુશી થશે.’ આગામ વધીને ગાંધીજીએ કહ્યું, ‘પણ તમે શ્રોડા માંદલા દેખાઓ છો. આત્મજ્ઞાની કદી માંદો ન પડો.’

(3) વિનોબાએ એક વર્ષની રજા લીધી એ દરમિયાન કેવો ખોરાક લેવાનું રાખ્યું ?

- વિનોબાએ એક વર્ષની રજા લીધી એ દરમિયાન તેમણે નમક ખાવાનું છોડી દીધું. મસાલો વગેરે બિલકુલ ખાતા નહિં. એક મહિનો માત્ર કેળાં, લીંબુ અને ફૂધ પર કાઢ્યો; પરંતુ શક્તિ ઘટી જતાં દોઢ શેર ફૂધ (60 રૂપિયાબાર), ભાખરી (2 તોલા વજનની), કેળાં 4-5, બે પૈસાની જુવાર અને પાંચ પૈસાનું ફૂધ – આટલો ખોરાક લેવાનું રાખ્યું.

પ્રશ્ન 3. નીચેના પ્રશ્નોના સવિસ્તાર ઉત્તર લખો :

- (1) એક વર્ષની રજા લઈ વિનોબાએ ક્યાં ક્યાં કાયો કરી બતાવ્યાં?
- > એક વર્ષની રજા લઈ વિનોબાએ સંસ્કૃતનો અભ્યાસ કર્યો, તેમણે ઉપનિષદ્દે, ગીતા, બ્રહ્મસૂત્ર અને શાંકરભાષ્ય, મનુસ્મૃતિ, પાતંજલ યોગદર્શિન, ન્યાયસૂત્ર, વૈશેષિક સૂત્ર, યાજવળ્યસ્મૃતિ જેવા ગ્રંથોનો અભ્યાસ કર્યો.

➤ બીજું કામ તેમણે તેમની તબીયત સુધારવાનું કર્યું અને ફરવા જવાનું તેમજ અનાજ દળવાનું શરૂ કર્યું. આ ઉપરાંત ગીતાના નિઃશુલ્ક વર્ગો ચલાવ્યા, ચાર વિધાશીઓને જ્ઞાનેશ્વરીના છ અધ્યાય ભણાવ્યા. બે વિધાશીઓને નવ ઉપનિષદ શીખવ્યાં. તેમણે વિધાશીમંડળની સ્થાપના કરી. એમાં વાચનાલયને મદદ કરવા માટે ઘંટીએ દળવાનો વર્ગ શરૂ કર્યો.

➤ સૌથે બશેર દળવાનો એક પૈસો લેવાનો અને એ પૈસા વાચનાલયને આપી દેવાના, બે મહિના સુધી આ વર્ગ ચાલ્યો અને વાચનાલય માટે 400 પુસ્તકો જમા થઈ ગયાં.

(2) વિનોબાએ ગાંધીજીની કેવી રીત કસોટી કરી? તે કસોટીમાં ગાંધીજી કઈ રીત ખરા ઉત્તર્યા?

- વિનોબાએ ગાંધીજીની પોતાની બુદ્ધિપૂર્વક ઘણી કસોટી કરી - વિશેષ કરીને ગાંધીજીની સત્યનિષ્ઠાની; પરંતુ વિનાભાને ગાંધીજીની સત્યનિષ્ઠામાં સહેજ પણ ખામી, ઉણપ કે ઓછપ દેખાઇ નહિ.

➤ વિનોબાએ એવા ઘણા મહાપુરુષો જોયા હતા જેઓ
પોતે મુક્ત પુરુષ છે, પૂર્ણ પુરુષ છે એવો ભાસ થતો
હતો. ગાંધીજીની આ બાબતમાં કસોટી કરી જોઇ,
પણ તેમણે જોયું કે ગાંધીજી હરહંમેશ પોતાને
અધૂરા માનતા. ગાંધીજી હંમેશાં કથા કરતા કે હું
હજી પૂર્ણ સત્યથી ખૂબ દુર છે.

➤ આમ, વિનોબાએ ગાંધીજીની પોતાની બુદ્ધિ પ્રમાણે
કસોટી કરી જોઈ, પણ તેમની કસોટીમાં અન્ય
સજ્જનો કરતાં ગાંધીજ અનોખા લાગ્યા, એટલે
વિનોબાને ગાંધીજ પ્રત્યે અનોખું આકર્ષણ થયું.

(3) વિનોબા ભાવેની ભૂદાનયાત્રાનો પરિચય આપો.

➤ વિનોબા ભાવેએ ઈ. સ. 1951માં ભૂદાનયાત્રાનો આરંભ કર્યો. એ યાત્રા સ્વૈચ્છિક ભૂમિ સુધાર માટેની હતી. વિનોબાની કોશિશ એ હતી કે ભૂમિનું પુનઃનિર્વત્તરણ કેવળ સરકારી કાયદાથી નહિ, પણ એક આંદોલનના માધ્યમથી એની સફળ કોશિશ કરવી જોઈએ.

➤ 20મી સદીના પચાસમા દશકમાં વિનોબાએ
ભૂદાનયાત્રાને સફળ બનાવવા માટે તેમણે ગાંધીજીના
વિચારોને સ્વીકારીને રચનાત્મક કાર્યો અને દ્રસ્તીશિપ
જેવા વિચારોનો પ્રયોગ કર્યો. તેમણે સર્વોદય સમાજની
સ્થાપના કરી. આ રચનાત્મક કાર્યકર્તાઓનો અખિલ
ભારતીય સંઘ હતો. તેનો ઉદ્દેશ અહિંસાત્મક રીતે દેશમાં
સામાજિક પરિવર્તન લાવવાનો હતો.

Thanks

For watching